

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXV. De sensualitate. Et habet ar. septem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

QVÆST. XXV. DE SENSUALITATE, ART. I.

ad bonum dirigitur, sic verum est quod sine gratia F
homo non potest se preparare ad habendum gra-
tiam gratum facientem. Quod quidem patet dupli-
ci ratione. Primo quia impossibile est hominem in-
cipere aliquid de nouo, nisi sit aliquid quod ipsum
moueat, sicut patet per Philosophum in 8. Physic.
quod motus animalium post quietem necesse est
precedere alios motus, quibus anima excitatur ad
agendum. Et sic cum homo se ad gratiam incipit
preparare, de nouo uoluntatem suam conuertendo
ad Deum, oportet quod ad hoc inducatur aliquibus
exterioribus actionibus, utpote exteriori admoni-
tione, aut corporali aegritudine, aut aliquo huius-
modi, uel aliquo interiori instinctu, secundum quod
Deus in mentibus hominum operatur, uel etiam u-
troque modo: hæc autem omnia ex diuina miseri-
cordia homini prouidentur. Et sic ex diuina miseri-
cordia contingit, quod homo se ad gratiam præ-
paret. Secundo quia non qualiscumque motus uo-
luntatis est sufficiens preparatio ad gratiam, sicut
nec qualiscumque dolor sufficit ad remissionem pec-
cati: sed oportet esse aliquem determinatum mo-
dum. Qui quidem modus homini notus esse non
potest, cum ipsum donum gratiæ cognitionem ho-
minis excedat: non enim potest sciri modus præpa-
rationis ad formam, nisi forma ipsa cognoscatur.
Quandocumque autem ad aliquid faciendum requiritur
aliquis certus modus operationis ignotus operanti,
operans indiget gubernante & dirigente. unde patet
quod liberum arbitrium non potest se ad gratiam
preparare, nisi ad hoc diuinitus dirigatur. Et propter
has duas rationes duplici modo loquendi in scrip-
turis Deus exoratur, ut hanc preparationem gratiæ
in nobis operetur. Vno modo petendo quod nos
conuertat, quasi ab eo in quo erramus ad se conuer-
tat, & hoc propter primam rationem, ut cum dicitur,
Conuerte nos Deus salutaris noster. Secundo
petendo, quod nos dirigat, ut cum dicitur, dirige me
in ueritate tua, & hoc propter secundam rationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uidetur no-
bis, quod conuertamus nos ad Deum, quia hoc fa-
cere possumus, sed non sine diuino auxilio: unde ab
eo petimus. Tertio, Conuerte nos Domine
ad te & conuertemur.

AD SECUNDVM dicendum, quod nos aperire cor no-
strum Deo possumus, sed non sine diuino auxilio:
unde ab eo petitur secundo Machabeorum primo,
Aperiat Dominus cor uestrum &c. Et sic dicen-
dum est ad alia, nam nec preparare, nec uelle homo
potest nisi hoc Deus in eo operetur, ut dictum est.

In corp. art.

QVÆSTIO XXV.

De sensualitate.

In septem articulos diuisa.

- ¶ Primo, Vtrum sensualitas sit uis cognitiua, uel ap-
petitiua tantum.
- ¶ Secundo, Vtrum sensualitas sit simplex potentia,
uel diuidatur in plures potentias, scilicet irascibi-
lem & concupiscibilem.
- ¶ Tertio, Vtrum irascibilis & concupiscibilis sit tã-
tum in appetitu superiori uel inferiori.
- ¶ Quarto, Vtrum sensualitas obediat rationi.
- ¶ Quinto, Vtrum in sensualitate possit esse peccatũ.
- ¶ Sexto, Vtrum concupiscibilis sit magis corrupta,
& infecta, quam irascibilis.
- ¶ Septimo, Vtrum sensualitas in uita illa curari pos-
sit a corruptione prædicta.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sensualitas sit uis cognitiua, uel appetitiua.
QVÆSTIO est de sensualitate, & primo quaeritur,
vtrum sensualitas sit uis cognitiua, uel ap-
petitiua tantum. Et uidetur quod sit uis cognitiua,
quia ut dicit Magister in secundo Sententiarum, dis-
tinct. 24. quod in Anima nostra reperies aliquid
commune cum bestiis, quod ad sensualitatem per-
tinet: sed uires sensitiuæ cognitiuæ sunt nobis, &
bestiis communes. ergo ad sensualitatem pertinet.
¶ 2 Præter. August. 12. de Trinitate dicit, quod sen-
sualis animæ motus, qui in corporis sensus inter-
ditur, nobis, & pecoribus cõis est, & seclusus a ra-
tione sapientiæ, & hoc exponens subiungit sensu
quippe corporis corporalia sentiuntur, & terra re-
ro, & immutabilia spiritalia ratione sapientiæ in-
liguntur: sed sentire corporalia est cognitiua, er-
go sensualitas, cuius est actus sensualis motus, est uis
cognitiua. Sed dicendum, quod Aug. hoc scribitur
git, ut manifestet obiecta sensum: sic enim mo-
tus sensualitatis intenditur in corporis sensus, in
quantum uersatur circa sensibilia.

¶ 3 Sed contra. August. hoc subiungit ad ostendendum,
quomodo sensualitas a ratione secludatur:
sed circa corpora, quæ Augustinus dicit esse ob-
iecta sensuum, ratio ueritur, & inferior disponendo,
& superior iudicando, & sic per hoc non secluditur
sensualitas a ratione. ergo Augustinus non in-
tendit hoc, quod dicitur.

¶ 4 Præter. In progressu peccati, quod in nobis agit
ut Aug. ibidem dicit, sensualitas tenetur cum sepe-
tis: sepepens autem in tentatione primorũ parenti se
habuit, ut nuntians, & proponens peccatum, quod
est cognitiua, non autem appetitiua, quia eius est in
peccatum. ergo sensualitas est uis cognitiua.

¶ 5 Præter. Augustinus dicit in eodem libro, quod
sensualitas uicina est rationi scientiæ, non autem
uicina esset, si esset solum appetitiua, cum ratio
sensualitas sit cognitiua: sic enim ad aliud genus potentia-
rum animæ pertineret. ergo sensualitas est cog-
nitiua, & non tantum appetitiua.

¶ 6 Præter. Sensualitas secundum Augustinum deo-
decimo de Ciuitate Dei distinguitur, & a ratione
superiori, & ab inferiori, in quibus appetitus super-
rior, qui est uoluntas, continetur, alias in eis pecca-
tum mortale esse non possit: sed appetitus inferior
non distinguitur, ut alia potentia ab appetitu super-
riori, ut probabitur. ergo sensualitas non est ap-
petitus inferior, est autem aliqua uis animæ inferior,
ut ex eius definitione apparet. ergo est uis cogniti-
ua inferior. probatio mediæ, differentia per acci-
dens obiectorum non indicat differentiam poten-
tiarum secundum speciem: non enim uitas animalium
per hoc, quod est uidere hominem, & uidere
asinum homo enim, & asinus accidunt uisibili
quantum est uisibile: sed appetibile apprehensum
a sensu, & apprehensum ab intellectu, per quæ ui-
dentur superior, & inferior appetitus distingui,
accidunt appetibili in quantum est appetibile, cum
appetibile in quantum appetibile, sit bonum, cui
accidit apprehendi sensu, uel intellectu. ergo ap-
petitus inferior non est alia potentia a superiori:
sed dicendum, quod duo appetitus prædicti di-
stinguntur per bonum simpliciter, & bonum,
ut punc.

¶ 7 Sed cõtra, sicut se hēt intellectus ad uerũ, ita se
habet appetitus ad bonũ: sed uerũ simpliciter, quod
est

est necessarium, & verum, ut nunc quod est continens, non distinguunt intellectum in duas potencias. ergo nec penes bonum, ut nunc, potest distinguui appetitus in duas potencias.

¶ 8 Præ. Bonum, ut nunc, est bonum apparens, ut videtur, bonum autem simpliciter est verum bonum: sed appetitus superior quandoque in bonum apparens cōsentit, & appetitus inferior aliquod verum bonum interdū appetit, sicut ea quæ sunt corporis necessaria. ergo bonum, ut nunc, & bonum simpliciter, non distinguunt superiorem, & inferiorem appetitum, & sic idem quod prius.

¶ 9 Præ. Vis sensitiva cōtra appetitiuā diuiditur, ut patet per Philosophum in primo de Anima. ubi quinque genera actionum animæ distinguit. scilicet nutrire, sentire, appetere, moueri secundum locum, & intelligere: sensualitas autem sub sensitiva continetur, ut ipsum nomen demonstrat. ergo sensualitas non est vis appetitiua, sed cognitiua.

¶ 10 Præ. Cuiuscunque cōuenit definitio, & definitum: sed definitio sensualitatis, quæ Magister ponit 24. dist. secundi libri Sententiarum, cōuenit rōni inferiori, quæ interdum intendit circa corporis sensus, & circa ea quæ ad corpus pertinent. ergo rō inferior, & sensualitas sunt idem: sed ratio est vis cognitiua. ergo & sensualitas.

SED CONTRA est, quod in definitione sensualitatis dicitur, quod est appetitus rerū ad corpus pertinentium.

¶ 2 Præ. Peccatum in appetendo est, nō solum in cognoscendo: sed in sensualitate aliquod peccatū est leuissimum, ut August. dicit duodecimo, de Trinitate. ergo sensualitas est vis appetitiua.

RESPON. Dicendum, quod sensualitas nihil aliud esse videtur, quam vis appetitiua sensitivæ partis. Et dicitur sensualitas quia aliqua sensu deriuatū. Motus enim appetitivæ partis ex apprehensione quodammodo oritur, quia omnis operatio passivæ ab actu originem sumit. Appetitus autem potentia passiva est, quia movetur ab appetibili, quæ est movens non motum, ut dicitur in tertio, de Anima. Appetibile vero non movet appetitum nisi apprehensum. In quantum ergo ex appetibili apprehensio per sensum movet vis appetitiua inferior, eius motus sensualis dicitur, & ipsa potentia sensualitas nominatur. Hæc autem appetitus sensibilis medius est inter appetitum naturalem, & appetitum superiorem rationalem, qui voluntas nominatur. Quod quidem ex hoc inspicere potest, quod in quolibet appetibili duo possunt considerari, scilicet ipsa res, quæ appetitur, & ratio appetibilitatis, ut delectatio, vel utilitas, vel aliquid huiusmodi. Appetitus ergo naturalis tendit in ipsam rem appetibilem sine aliqua apprehensione rōnis appetibilitatis: nihil enim est aliud appetitus naturalis, quam quædam inclinatio rei, & ordo ad aliquam rem sibi convenientem, sicut lapidem ferri ad locū deorsum. Quia vero res naturalis in suo esse naturali determinata est, & una est eius inclinatio ad aliquam rem determinatā: vñ non exigitur aliqua apprehensio, per quam secundum rōnem appetibilitatis distinguitur res appetibilis a non appetibili: sed hæc apprehensio præexistit in instituentem naturā, qui unicuique naturæ dedit inclinationē propriam sibi cōuenientem. Appetitus autem superior, qui est voluntas, tendit directe in rōnem appetibilitatis absolute, sicut voluntas ipsam bonitatē appetit primo, & principaliter, vel ut

litarē, aut aliquid huiusmodi: hanc vero rē vel illā appetit secundario, in quantum est prædicta rationis particeps. Et hoc ideo, quia natura rōnalis est tāte capacitatis quod non sufficeret ei inclinatio ad unam rem determinatam: sed indiget rebus pluribus & diversis. & ideo inclinatio eius est in aliquid commune, quod in pluribus invenitur. Et sic per apprehensionem illius communis tendit in rem appetibilem, in qua huiusmodi rationem appetendam esse cognoscit. Appetitus vero inferior sensitivæ partis, qui sensualitas dicitur, tendit in ipsam rem appetibilem prout invenitur in ea id quod est rō appetibilitatis: nō n. tendit in ipsam rōnem appetibilitatis.

quia appetitus inferior non appetit ipsam bonitatē vel utilitatē, aut delectationē: sed hoc utile vel hoc delectabile, & in hoc appetitus sensibilis est infra appetitū rōnale: sed quia non tendit tantū in hanc rē aut tantū in illā, sed in omne id, quod est sibi utile vel delectabile, ideo est supra appetitū naturalem, & per hoc apprehensione indiget per quod delectabile a non delectabili distinguitur. Et huius distinctionis signū euidēs est, quod appetitus naturalis hēt necessitatē respectu ipsius rei in quā tendit, sicut grave necessario appetit locū deorsum. Appetitus autem sensitivus nō habet necessitatē in rē aliquā, antequā apprehendatur sub ratione delectabilis vel utilis sed apprehensio quæ est delectabile de necessitate facti in illud: non n. potest brutū animal inspicere delectabile non appetit illud: sed voluntas hēt necessitatē respectu ipsius bonitatis, & utilitatis. De necessitate n. vult homo bonum sed nō hēt necessitatē respectu huius vel illius rei, quātūcūq; apprehēdat, ut bona, vel utilis. Quod ideo est, quia unaqueque potētia hēt quandā necessariam habitudinē ad suū propriū obiectū: unde datur intellectui, quod obiectū appetitus naturalis est hæc res in quā talis res: appetitus vero sensibilis hæc res in quantum est cōueniens vel delectabilis, sicut aqua in quantum est cōueniens gustui, & non in quantum est aqua, obiectum vero propriū voluntatis est ipsū bonum absolute. Et sic d. differt apprehensio sensus & intellectus: nam sensus est apprehendere hoc coloratū, intellectus autem ipsam naturā coloris. Sic ergo patet, quod appetitus alius est hęc speciem voluntas & sensualitas, sicut & alia rōne appetit ipsa bonitas, & hæc res bona, nā bonitas appetit per seipsam: sed hæc res bona in quantum participat aliquid. Et ideo, sicut participantia dñr per participationem, ut hæc res bona per bonitatem, ita appetitus superior regit appetitū inferiorem & intellectus eodē modo iudicat de his, quæ sensus apprehendit. Sic ergo sensualitatis propriū obiectum est res bona, vel cōueniens sentienti: quod quidem contingit dupliciter. Vno modo, quia est cōueniens ad ipsum esse sentiens, sicut cibus & potus, & alia huiusmodi, sicut color pulcher est cōueniens visui ad videndum, & sonus moderatus auditui ad audiendum, & sic de alijs. Et sic Magister cōplete sensualitatē notificat: per hoc n. quod dicit, quod est quædam vis animæ inferior designatur eius distinctio ab appetitu superiori: per hoc autem quod dicit, ex qua motus, qui intenditur in corporis sensus, ostenditur eius habitudo ad ea, quæ sunt cōuenientia sensui ad sentiendum: per hoc autem quod dicit, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium, ostenditur eius habitudo ad ea, quæ sunt cōuenientia ad cōservandum esse sentientis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliquid pertinet ad sensualitatē tripliciter. Vno modo, sicut quæ est

est

est de essentia sensualitatis, & sic ad sensualitatem pertinent sole appetituum vires. Alio modo sicut id quod preexigitur ad sensualitatem, & sic vires sensitivæ apprehensivæ ad sensualitatem pertinent. Alio modo sicut id, quod sensualitati obsequitur, & sic motus exequentes ad sensualitatem pertinent. Et sic verum est, quod omnia que sunt nobis communia & beatus, ad sensualitatem pertinent aequaliter, quævis non omnia sint de essentia sensualitatis.

In argu.

AD SECUNDUM dicendum, quod Augustinus hoc quod dictum est, subiungit ad explicandum quales sunt actus sensuum exteriorum in quos motus sensualitatis intenditur, non quod ipsum sentire corporalia sit sensualitatis motus.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio inferior habet motum circa corporis sensus: sed non eodem modo sicut sensus sui objecta percipiunt, nam sensus percipiunt sui objecta particulariter, ratio vero inferior habet actum circa sensibilia secundum aliquam intentionem universalem. Sensualitas vero hoc modo tendit in objecta sensuum, sicut & ipsi sensus, scilicet particulariter.

AD QUARTUM dicendum, quod in tetatione primum parentum, serpens non solum proposuit aliquid, ut appetendum, sed suggerendo decepit. Non autem deciperet homo proposito sensibili delectabilis, nisi iudicium rationis per passionem appetitivam partis ligaretur, & ideo sensualitas vis appetitiva est.

AD QUINTUM dicendum, quod sensualitas dicitur esse vicina rationi scientiæ, non quantum ad genus potentie, sed quantum ad objecta, quia utraque circa temporalia versatur, licet alio, & alio modo, ut dictum est.

D. 23.

AD SEXTUM dicendum, quod diversitas apprehensionum per accidens se haberet ad appetituum vires, nisi diversitati apprehensionum diversitas apprehensionum coniungeretur, nam sensus qui non est nisi particularium non apprehendit bonitatem absolutam: sed hoc bonum. Intellectus vero quia est univocalium, apprehendit bonitatem absolutam, & ex quo diversificatur appetitus inferior a superiori, ut dictum est.

D. 229.

In cor. ar. & ad 3. arg.

AD SEPTIMUM dicendum, quod bonum in quod fertur appetitus sensibilis, est bonum particulare, quod considerat, ut hic, & nunc, siue sit necessarium siue contingens, quia etiam videre solem est oculis delectabile, ut habetur Eccl. ii. siue sit verum bonum, siue apparens. Unde patet responsio ad octavum.

AD NONUM dicendum, quod sensitiva pars dupliciter accipitur. Quandoque secundum quod dividitur contra appetitivam, & sic continet vires apprehensivas tantum. Et hoc modo sensualitas non pertinet ad sensitivam partem nisi sicut ad id, quod est quasi eius origo: unde & ab ea potest denominari. Quandoque vero accipitur secundum quod comprehendit in se, & appetitivam & motivam, prout anima sensibilis dividitur contra rationalem & vegetabilem. Et sic in sensitiva parte animæ sensualitatis includitur.

Ad x. dicendum, quod ratio inferior alio modo intendit in corporis sensus, & in res ad corpus pertinentes, quam sensualitas, ut prius dictum est, & propter hoc ratio non sequitur.

ARTICULVS II.

Utrum sensualitas sit una simplex potentia, vel dividatur in plures, scilicet irascibilem, & concupiscibilem.

1. p. q. 81. ar. 2.

SECUNDO QUÆRITUR, UTRUM SENSUALITAS SIT UNA SIMPLEX POTENTIA, VEL DIVIDATUR IN PLURES POTENTIAS,

scilicet irascibilem, & concupiscibilem. Et videtur quod sit una simplex potentia non divisa in plures potentias, quia in definitione sensualitatis dicitur, quod est quædam vis animæ inferior, quod non dicitur si in se plures vires contineret. ergo videtur quod non dividatur in plures potentias.

¶ 2 Præ. Eadem potentia animæ est vnus contrarietas, ut visus albi, & nigri, sicut dicitur in secundo de Anima. Sed conueniens, & nocivum sunt contraria, ergo eadem vis animæ se habet ad utrumque, scilicet concupiscibilem, se habet ad conueniens, irascibilem vero ad nocivum. ergo eadem vis est irascibilis, & concupiscibilis, & sic sensualitas non dividitur in plures vires.

¶ 3 Præ. Per eandem virtutem aliquis recedit ab uno extremo, & accedit ad alterum, sicut ratione grauitatis lapis recedit a loco supremo, & accedit ad locum infimum: sed per vim irascibilem anima recedit a nocivo fugiendo ipsum, per vim autem concupiscibilem accedit ad conueniens concupiscendo ipsum. ergo eadem vis animæ est irascibilis, & concupiscibilis, & sic idem quod prius.

¶ 4 Præ. Proprium obiectum gaudij est conueniens, gaudium autem non est, nisi in concupiscibili, ergo proprium obiectum concupiscibilis est conueniens. Sed conueniens est obiectum totius sensualitatis, ut patet ex definitione sensualitatis præposita, nam res ad corpus pertinentes sunt res corpori conuenientes, ergo tota sensualitas nihil aliud est quam concupiscibilis: aut ergo irascibilis, & concupiscibilis sunt idem, aut irascibilis ad sensualitatem non pertinet, & quocumque horum dicitur habetur propositum, quod sensualitas est vna simplex vis. Sed dicendum, quod sensualitatis obiectum est etiam nocivum, scilicet conueniens, ad quod irascibilis se extendit.

¶ 5 Sed contra, Sicut conueniens est obiectum gaudij, ita nocivum, vel disconueniens est obiectum tristitiæ: sed tam gaudium quam tristitia sunt in concupiscibili, ergo tam conueniens quam nocivum sunt obiectum concupiscibilis, & sic quocumque est obiectum sensualitatis est obiectum concupiscibilis, & ita idem quod prius.

¶ 6 Præ. Appetitus sensibilis præsupponit apprehensionem: sed eadem vi apprehensiva apprehendit conueniens & nocivum. ergo & eadem vis appetitiva se habet ad utrumque, & sic idem, quod prius.

¶ 7 Præ. Secundum Augustinum odium est ira inueterata: sed odium est in concupiscibili, ut probatur in secundo Topico. quod amor est in eadem, ita autem in irascibili. ergo eadem vis est irascibilis, & concupiscibilis: aliter enim ira non posset esse in utraque.

¶ 8 Præ. Illud animæ, quod cuiuslibet potentie competit, non requirit potentiam determinatam ab alijs distinctam: sed concupiscere ad quilibet potentiam animæ pertinet, quod patet ex hoc, quod quælibet potentia animæ in suo obiecto delectatur, & illud concupiscit. ergo ad concupiscendum non debet aliqua potentia ordinari ab alijs distincta, & sic concupiscibilis non est alia potentia ab irascibili.

¶ 9 Præ. Potentia secundum actus distinguitur: sed in quolibet actu irascibilis includitur actus concupiscibilis, nam ira habet concupiscentiam vitiosam, & sic de alijs. ergo concupiscibilis non est alia potentia ab irascibili.

Sed contra est, quod Damascenus distinguit appetituum sensitivum in irascibilem, & concupiscibilem, & similiter Gregorius Nissenus in libro, quem dicitur

de Anima, & eius viribus scribit: appetitus autem inferior est sensualitas, ergo sensualitas in se plures vires continet.

¶ 2. Præter. In lib. de Spiritu, & anima distinguuntur hæ tres vires motiua, rationalis, concupiscibilis, & irascibilis: sed rationalis est alia vis ab irascibili, ergo & irascibilis a concupiscibili.

¶ 3. Præter. Philosophus in 3. de Anima ponit in appetitu sensitivo desiderium, & animam, id est irascibile, & concupiscibile, quæ sunt adinuicem diuersa.

RESPON. Dicendum, quod appetitus sensualitatis has duas vires continet. Irascibilem, & concupiscibilem, quæ sunt adinuicem diuersa potentia, quod quidem hoc modo videri potest. Appetitus. n. sensitivus quandam conuenientiam habet cum appetitu naturali, in quantum vterque tendit in rem conuenientem appetenti. Inuenitur autem appetitus naturalis ad duo tendere secundum duplicem operationem rei naturalis. Vna quarum est, per quam res naturalis nititur acquirere id, quod est conseruatiuum suæ naturæ: sicut graue mouetur deorsum, vt ibi conferuetur. Alia est per quam res naturalis sua contraria destruit per qualitatem actiua, & hoc quidem necessarium est corruptibili: quia nisi haberet virtutem qua suum contrarium vinceret, ab eo corruptum periret. Sic ergo appetitus naturalis ad duo redit. scilicet ad consequendum id, quod est cõgruum, & amicum naturæ, & ad habendum quandam victoriam super illud, quod est ei aduersum. & primum est quasi per modum receptionis: secundum vero est per modum actionis, vnde ad diuersa principia reducitur. Recipere enim, & agere non sunt ab eodem principio, vt ignis, qui per leuitatem fertur sursum, per calorem contraria corrumpit. Ita in appetitu sensibili ista duo inueniuntur, nã animal per appetituum potentiam appetit id, quod est cõgruum, & amicum sibi, & hoc per vim concupiscibilem, cuius proprium obiectum est delectabile secundum sensum. Appetit etiam habere dominium, & victoriam super ea, quæ sunt sibi contraria, & hoc per vim irascibilem. vnde dicitur quod eius obiectum est aliquid arduum. Et sic patet, quod irascibilis est alia potentia a concupiscibili. Nam aliam rationem appetibilitatis habet aliquid ex hoc, quod est arduum, cum quandoque illud, quod est arduum a delectatione separet, & rebus circumstantibus immisceat: sicut cum animal relicta voluptate, cui vacabat aggreditur pugnam, nec retrahitur propter dolores quos sustinet. Et iterum vna earum. scilicet concupiscibilis videtur ordinata ad recipiendum: hæc. n. appetit, vt ei suum delectabile coniungatur. Altera vero. scilicet irascibilis est ordinata ad agendum: quia per actionem aliquam superat id, quod est contrarium, vel nocium, ponens se in quadam altitudine victoriæ super ipsum. Hoc autem cõiter in potentijs animæ inuenitur, quod recipere, & agere ad diuersas potentias pertinent: sicut patet de intellectu agente, & possibili. Et inde est, quod secundum Auiencem. ad irascibilem pertinet fortitudo, & debilitas cordis quasi virtuti ordinata: ad agendum: ad concupiscibilem autem dilatio, & restrictio ipsius quasi virtuti ordinata: ad recipiendum. patet igitur ex dictis, quod irascibilis quodammodo ad concupiscibilem ordinatur, sicut propugnatrix ipsius. Ad hoc. n. necessarium fuit animali per irascibilem victoriam de contrarijs consequi, vt concupiscibilis sine impedimento suo delectabili potiretur. Cuius signum est, quod propter delectabilia pugna est inter animalia. scilicet pro coitum, &

cibum, ut dicitur in octauo de Animalibus. Et inde est, quod omnes passiones irascibilis habet, & principium & finem in concupiscibili. nam ira incipit ex aliqua tristitia illata, quæ est in concupiscibili, & terminatur post vindictam adeptam ad gaudium, quod iterum est in concupiscibili, & similiter spes incipit a desiderio vel amore, & terminatur in delectatione. Sciendum est autem, quod tam ex parte apprehensiuarum virium, quæ ex parte appetitiuarum sensitivæ partis aliquid est quod concupiscibili animæ secundum propriam naturam: aliquid vero secundum quod habet aliquam participationem modicam rationis attingens ad ultimum eius in suo supremo, sicut dicit Dionysius in 7. de Diuinis nominibus. quod diuina sapientia coniungit fines primorum principijs secundorum. sicut vis imaginatiua competit animæ sensibili secundum propriam rationem, quia in ea referuntur forme per sensum acceptæ: sed vis æstimatediua, per quam animal apprehendit intentiones non acceptas per sensum, ut amicitiam vel inimicitiam, in est autem sensitivæ secundum quod participat aliquid rationis, unde ratione huius estimationis dicuntur animalia quandam prudentiam habere, ut patet in principio Metaphysicorum: sicut quod quis fugit lupum, cuius inimicitiam numquam sensit: & similiter ex parte sensitivæ. nam quod animal appetit id, quod est delectabile secundum sensum quod ad concupiscibilem pertinet, hoc est secundum propriam rationem sensibilibus animæ: sed quod relicto delectabili appetit victoriam, quam consequitur cum dolore, quod ad irascibilem pertinet, concupiscit ei secundum quod attingit aliquam participationem superiorum. unde irascibilis est propinquior rationi & voluntati, quæ concupiscibilis. Et propter hoc incontinens ira est minus turpis, quam incontinens concupiscentia, ut pote minus priuatus ratione, ut dicit Philosophus in 2. Ethicorum. patet igitur ex dictis quod irascibilis & concupiscibilis sunt diuersæ potestates, & quid est obiectum utriusque, & quomodo irascibilis inuatur concupiscibile, & est superior & dignior ea, sicut æstimatediua inter ceteras apprehensiuas virtutes sensitivæ partis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sensualitas dicitur esse vis singulariter: quia est una in genere, quamuis per aliquas partes diuidatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod tam conueniens delectabile, quæ nocium tristabile ad concupiscibilem pertinet, secundum quod unum est fugiendum & alterum colequendum: sed habere quandam altitudinem super utrumque, vt. nocium possit superari, & delectabile cum securitate quadam possideri, ad irascibilem pertinet.

AD TERTIUM dicendum, quod recedere a nocio & accedere ad delectabile utrumque concupiscibili competit: sed impugnare & superare id, quod potest esse nocium, hoc pertinet ad irascibilem.

Et per hoc patet responsio ad quartum & quintum: quia conueniens est obiectum concupiscibilis secundum quod est delectabile: sed totius sensualitatis secundum quod est quomodocumque expediens animalium vel per viam arduam, vel per viam delectabilem.

AD SEXTUM dicendum, quod eadem appetitiua concupiscibilis est conueniens prosecutiua, & inconueniens fugitiua, unde irascibilis & concupiscibilis non distinguuntur per conueniens & nocium, ut ex dictis patet.

AD SEPTIMUM dicendum, quod cum dicitur odium est ira inueterata, est predicatio per causam, & non per essentiam, nam passiones irascibilis terminantur ad passiones concupiscibilis, ut dictum est.

AD OCTAVUM dicendum, quod concupiscere appetitum animalem ad solam concupiscibilem pertinet: sed concupiscere

lab. 6. de historia Animalium ca. 18. part. a principio cap. 10.

A medio illius.

Philosophus 1. meta. par. 1. a principio. li. 10.

7. Ethicorum 4. 1. 10. mo 5.

In solut. ad 2. argum.

In corp. 22.

cap. 4. in ysa. 10. 1.

scere appetitu naturali pertinet ad quamlibet potestiam, nã qualibet potentia aia natura quãdã est, & naturaliter in aliq̃ inclinãt. & similiter est distinguendum de amore & delectatione & alijs huiusmodi.

AD NOVVM dicendum, quod in definitione passionum irascibilis ponitur actus appetitiuã cõmunis vt appetere, non autem aliquid ad concupiscibilem pertinens, nisi sit principium, vel terminus, ut si dicatur, quod ira est appetitus vindictã propter præcedentem contristationem.

ARTICVLVS III.

Vtrum irascibilis, & concupiscibilis sint tantum in appetitu inferiori, vel in superiori.

1. p. q. 82. art. 5.

TERTIO queritur, vtrum irascibilis, & concupiscibilis sint tantum in appetitu superiori, vel etiam inferiori. Et videtur quod in superiori, nã appetitus superior ad plura se extendit quam appetitus inferior, cum sit, & corporalium, & spiritualium. si ergo appetitus inferior diuiditur in duas vires, scilicet irascibilem & concupiscibilem, multo fortius & superior diuidi debet.

Ca. 13. to. 3.

¶ 2 Præt. Quæcunq; vires sunt aia fm seipsam ad superiorem pertinent partem, nam vires inferiores sunt communes animã & corpori, sed irascibilis & concupiscibilis sunt animã secundum seipsam. vnde dicitur in lib. de Spiritu & Anima, has potentias habet anima antequam corpori miscetur, si qdem sunt ei naturales, nec aliud sunt quã ipsa tota, namque anima substantia in his tribus plena, & perfecta consistit, id est in rationalitate, concupiscibilitate & irascibilitate. ergo irascibilis & concupiscibilis ad appetitum superiorem pertinent.

2. de anima Com. 21. to. mo 2.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum in lib. de Aia & vndecimo Metaphysicorum sola pars animã rãnalis est a corpore separabilis, sed irascibilis & concupiscibilis remanent in anima a corpore separata, ut dicitur in lib. de Spiritu & Anima, ergo irascibilis & concupiscibilis ad partem rationalem pertinent.

Capitu. 15. a medio & c. 13. tom. 7.

¶ 4 Præt. Imago trinitatis querenda est in superiori parte animã: sed secundum quosdam assignatur imago in rationali, irascibili, & concupiscibili. ergo irascibilis & concupiscibilis ad superiorem partem pertinent.

¶ 6 Præt. Caritas dicitur in concupiscibili, spes autem in irascibili: sed caritas, & spes non sunt in appetitu sensitivo qui non potest extendi ad immaterialia. ergo irascibilis & concupiscibilis nã sunt tantum in appetitu inferiori, sed in superiori.

¶ 7 Præt. Vires humanã dicuntur illã quas homo supra cetera animalia habet, quã pertinent ad superiorem animã partem: sed distinguitur a magistris duplex irascibilis, humana & non humana, & similiter concupiscibilis. ergo prædictã vires non sunt tantum in appetitu inferiori, sed in superiori.

¶ 8 Præt. Operationes virtutum sensitiuarum tam apprehensuarum quam appetitiuarum non manent in anima separata, quia per corporis organa exercetur, alias anima sensibilis in brutis esset incorruptibilis utpote potens suã operationem habere per seipsam: sed in anima separata remanet gaudium & tristitia, amor, & timor, & alia huiusmodi, quã attribuantur irascibili & concupiscibili. ergo irascibilis & concupiscibilis non sunt tantum in sensitiva parte, sed etiam in intellectiva.

In lib. de virtutibus animã c. 8. & 9. Dam. 2. c. 13.

SED CONTRA, est quod Damasc. & Grego. Nisenus & Philosophus ponunt esse eas in sensibili appetitu tantum.

RESPON. Dicendum, quod cum actus appetitiuarum partium præsupponat actum apprehensuarum, & distinctio appetitiuarum adiuuicẽ, aliquo modo similis est distinctio apprehensuarum. Inuenimus autem hoc in apprehensiuis potentijs, qd respectu illarum apprehensiuã superior manet vna, & indiuisa, respectu quarum apprehensiuã inferiores distinguuntur. Vna. n. intellectiua potentia cognoscimus omnia sensibilia quãtũ ad earum naturas, respectu quarum vires sensitivã distinguuntur. Vnde fm Augustinum, tertius aliud est, quod videtur, & qd audit: sed interius in intellectu est idẽ. Et similiter est de appetitiuis, qd appetitiua superior est vna respectu omnium appetibilem, quamuis appetitiuã inferiores respectu diuersarum appetibilem distinguuntur. Cuius rão ex vtraque parte est, quod vis superior habet obiectum vniuersale: sed inferiores vires habent obiecta particularia. Multa autẽ per se concurreunt particularibus, quã per accidens se habent ad vniuersale. Et ideo cum accidentalis differentia nõ diuersificet speciẽ, sed solum illa, quã est per se, potentia inferiores inueniuntur fm speciem distinctã: sed superior potentia remanet indiuisa, sicut patet, quod obiectum intellectus est, quod quid est. vnde est potentia intellectus se extendit ad omnia, quã habent quidditatem, nec diuersificatur per aliquid fortitias, quã rãonem quidditatis non diuersificat. Sed cum obiectum sensus sit corpus, quod est mouere organum, fm diuersã rãonem mouendi oportet potentias diuersificari. vnde alia potentia est visus, & auditus: quia alia rãone mouetur sensum color, & sonus, & similiter est ex parte appetitiuarum. nã obiectum appetitus superioris, vt supra dictum est, est bonum absolute: sed obiectum appetitus inferioris est res aliquo modo proficua animã. Arduum autẽ, & delectabile, non fm eandẽ rãonem sunt conuenientia animalĩ, vt ex prædictis patet. ideo per hoc essentialiter diuersificatur obiectum appetitus inferioris: non autẽ obiectum appetitus superioris, qd rãdit in bonum absolute quo concupiscitur: sed alio modo, cum cognoscat vniuersaliter, & immaterialiter, qd sensus materialiter, & particulariter cognoscat, ita appetit⁹ superior circa eadẽ habet operationẽ eũ appetitibus inferioribus, quãtũ ad obiecta materialiter, & cum aliqua passione corporali, quibus passionibus nomen irascibilis, & concupiscibilis imponit. Appetitus vero superior hãt aliquos actus similes inferiori appetitui: sed absq; omni passione. Et sic operationes superiores appetitus fortitudo interdũ nomina passionũ, sicut voluntas vincitã dicitur ira, & quietatio voluntatis super aliquo dignibilĩ, dicitur amor, & eadem rãone ipsa voluntas, si hãt actus pro ducit, dicitur interdum irascibilis, & concupiscibilis, non tñ proprie: sed per quandã similitudinem, nec tamen ita, quod in voluntate hãt aliquas vires diuersẽ similes irascibili, & concupiscibili.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quis appetit⁹ superiorẽ plura se extendat quã inferior, tñ quã hãt vniuersalẽ bonũ p. proprio obiecto nõ diuidit i plures potentias. AD SECVNDVM dicẽdũ, quod liber ille nõ est Augustini, oportet eũ i auctoritate accipere: tñ potest dici, quod intelligit de irascibili, & concupiscibili similitudine dicitur: vel loquitur quãtũ ad originẽ potentiarum, & oẽs potentia sensitivã ex essentia animã fluunt.

Ad III. Dicendum, quod circa sensitivas potentias anime est duplex opinio. Quidam n. dicunt, quod manent in anima separata secundum essentiam: alii vero quod manent in essentia anime, sicut in radice, & quocumque modo dicatur, non alio modo remanent irascibilis & concupiscibilis quam alie sensitivæ vires. unde in libr. prædicto dicitur, quod anima recedens a corpore trahit secum sensum & imaginationem.

Ad IV. Dicendum, quod Aug. in li. de Trinitate investigat multos modos Trinitatis in anima nostra in quibus est aliqua similitudo Trinitatis increata, quamvis vera ratio imaginis sit solum in mente, & ratione prædictæ similitudinis aliqui ponunt imaginem in rationali, irascibili, & concupiscibili quamvis non sit proprie dictum.

Ad V. Dicendum, quod charitas & spes non sunt in irascibili & concupiscibili proprie loquendo, cum dilectio charitatis expectatio spei sint sine passione: sed dicitur charitas esse in concupiscibili in quantum est in voluntate, prout hæret actus similes concupiscibili, & simili ratione de esse spes in irascibili.

Ad VI. Dicendum, quod irascibilis & concupiscibilis dicuntur esse humane, sive rationales non per essentia quasi ad partem superiorem pertineant: sed per participationem in quantum obediunt rationi, & participant regimen eius, ut Damasc. dicit.

Ad VII. Dicendum, quod gaudium & timor, qui sunt passionis, non remanent in anima separata, cum corporali immutatione peragatur: sed remanent actus voluntatis similes illis passionibus.

ARTICULUS IIII. Vtrum sensualitas obediat rationi.

Quarto queritur, utrum sensualitas obediat rationi, & videtur quod non. Rom. 7. dicitur. Non enim quod volo facio: sed quod odi malum, illud facio. hoc enim dicitur ut quædam exponitur propter motus sensualitatis. ergo sensualitas voluntati & rationi non obedit.

Præter. Ibidem dicitur, ut dico aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee: hæc autem lex est concupiscentia. ergo repugnat legi mentis, id est rationi, & ita non obedit ei.

Præ. Sicut ordinantur apprehensivæ ad invicem, ita appetitivæ: sed intellectus non habet in potestate sua actus exteriorum sensuum; non enim videmus aut audimus quicquid intellectus decernit, ergo nec motus sensualitatis sunt in potestate rationalis appetitus.

Præ. Naturalia in nobis non subduntur rationi: sensualitas naturali impetu tendit in suum appetibile. ergo motus sensualitatis non subditur rationi.

Præ. Motus sensualitatis sunt anime passionis ad quas determinatæ dispositiones corporum requiruntur, ut A. uic. determinat, sicut ad iram sanguis calidus & subtilis, ad gaudium temperatus sanguis: sed dispositio corporalis non subditur rationi. ergo nec motus sensualitatis.

Sed contra est, quod Damasc. dicit, quod irascibilis & concupiscibilis participat aliquantulum rationem, quæ sunt partes sensualitatis. ergo & motus sensualitatis est in potestate rationis. hoc idem habet ex dictis Philof. in 1. Eth. & ex Grego. Nissen.

Respons. Dicendum, quod in ordine mobilium & motorum est devenire ad aliquod primum, quod est movens se à quo movetur illud, quod non est ex se motum: quia omne quod est per aliud reducitur ad per se, ut habetur ex 8. Phis. unde cum voluntas seipsam moveat ex hoc quod est divina sui actus, oportet

quod vires alie, quæ seipsas non movent, ab aliquo moveantur. Tanto autem unaquaqueque aliarum virium plus de motu eius participat, quanto sit ei propinquior. Unde ipsæ appetitivæ inferiores voluntati obediunt quantum ad suos principales actus, utpote ei propinquissimæ. Alie vero magis remote, ut nutritivæ, & generativæ moventur a voluntate, quantum ad aliquos earum exteriores actus, subduntur autem appetitivæ inferiores, scilicet irascibilis & concupiscibilis rationi tripliciter. Primo quidem ex parte ipsius rationis: cum n. eadem res sub diversis conditionibus considerare possit & delectabilis & horribilis reddi: ratio opponit sensualitati mediante imaginatione rem aliquam sub ratione delectabilis, vel tritabilis secundum quod ei videtur, & sic sensualitas movetur ad gaudium vel tristitiam, & ideo dicit Phil. in 1. Eth. quod ratio semper suadet ad optima. Secundo, ex parte voluntatis: in viribus n. ordinatis ad invicem & connexis ita se habet, quod motus intensus in una earum, & præcipue in superiori redundat in aliam. Unde, cum motus voluntatis per electionem intenditur circa aliquid, irascibilis & concupiscibilis sequitur motum voluntatis. Unde dicitur 1. 3. de Anima, quod appetitus movet appetitum, superior. scilicet inferior em, sicut sphaera sphaera in corporibus coelestibus. Tertio ex parte motus exequentis: sicut n. in exercitu progredi ad bellum pendet ex imperio ducis, ita in nobis vis motiva non movet membra, nisi ad imperium eius quod in nobis principatur, id est rationis, qualiscunque motus fiat in inferioribus viribus. Unde ratio irascibilem, & concupiscibilem reprimat, ne in actum exteriorem procedant, propter quod dicitur Gen. 4. Subter te erit appetitus tuus. & sic patet quod concupiscibilis, & irascibilis subduntur rationi, & similiter sensualitas, quamvis nomen sensualitatis pertineat ad has vires, non secundum quod participat rationem: sed secundum naturam sensitivæ partis. Unde non ita proprie dicitur quod sensualitas subditur rationi, sicut de irascibili & concupiscibili.

Ad primum ergo dicendum, quod verbum illud Apostoli intelligitur quantum ad hoc, quod non est in potestate nostra universiter omnes inordinatos motus sensualitatis impedire; quamvis possumus impedire singulos, ut patet ex dictis. Ad II. dicendum, quod sensualitas quantum est de se, repugnat rationi: tamen ratio potest eam reprimere, ut patet ex dictis. Ad III. dicendum, quod inferiores apprehensivæ obediunt superiori, ut patet de imaginatione, & aliis sensibus interioribus; sed quod exteriores sensus intellectui non obediunt, contingit ex hoc quod sensus exterior indiget re sensibili ad sentiendum sine qua in actum exire non potest. Ad IIII. dicendum, quod appetitivæ inferiores naturaliter tendit in rem aliam, nisi postquam proponitur sibi sub ratione proprii obiecti, ut ex dictis patet. Unde cum in potestate rationis sit sub diversis rationibus, unam & eadem rem proponere, utpote cibum aliquem, ut delectabilem, & ut mortiferum, potest in diversa ratio sensualitatem movere. Ad V. dicendum, quod dispositio corporalis, quæ pertinet ad complexionem corporis, non subditur rationi: sed hoc non requiritur ad hoc, quod passiones prædictæ in actu sint; sed quod hæc sit ad eas habilis. Actualis vero transmutatio corporis, utpote accessio sanguinis circa cor, vel aliquid huiusmodi quod actu passiones huiusmodi concomitatur, sequitur imaginationem, & propter hoc subditur rationi.

ARTICVLVS V.

Primum in sensualitate possit esse peccatum.

2. q. 74. art. 2. 216. 3.

Quinto quartitur, utrum in sensualitate possit esse peccatum. & uidetur quod non. numquam. nisi in uoluntate peccatur: sed sensualitas distinguitur a uoluntate. ergo in sensualitate non est peccatum.

¶ 2. Præ. In anima separata peccata remanent: sensualitas autem non remanet in anima separata, cum sit potentia coniuncta. ergo &c.

Cap. 1. ante medi. 10. 2. esp. 10. 5.

¶ 3. Præ. Actus eius mediante corpore exercetur, cuius autem est potentia. eius est actus. secundum Philo. in li. de Som. & VI. ergo in sensualitate non est peccatum.

¶ 4. Præ. Secundum Aug. in 5. de ciuita Dei est aliquid quod agit & non agitur, ut Deus, & in hoc peccatum non est: & est aliquid quod agit, & agitur. suoluntas, & in hac constat esse peccatum: & est aliquid quod agit & non agit, ut sensualitas: ergo nec in ea peccatum est. sed dicendum, quod in sensualitate potest esse peccatum ex hoc ipso, quod ratio motum eius impedire potest.

2. q. 74. art. 2. 216. 3.

¶ 5. Sed contra, in hoc quod ratio impedire potest & non impedit, designatur interpretatus consensus rationis qui quidem non sufficit ad peccatum, cum non sufficiat ad meritum sine consensu expresso. Deus in prior est ad miserendum quam ad puniendum ut dicitur quædam gl. in prin. Hier. ergo nec ex hac ratione potest dici, quod peccatum sit in sensualitate.

Ibi in prin. ex Origene.

¶ 6. Præ. Nullus peccat in eo, quod uitare non potest: sed uitare non possumus, quia motus sensualitatis sunt inordinati: ut n. dicit Aug. quia homo noluit uitare malum cum potuit, in illicitum est ei non posse cum uelit. ergo in sensualitate non est peccatum. ¶ 7. Præ. Quando motus sensualitatis est in aliquid licitum non est peccatum, ut cum coniugatus mouetur in uxorem suam: sed sensualitas non discernit inter licitum, & illicitum. ergo nec quando in illicitum mouetur erit peccatum.

Li. 3. Hypo. notioe non multum p. cui a princ. in senectia. com. 7.

¶ 8. Præ. Virtus & uitium sunt contraria: sed uirtus non potest esse in sensualitate. ergo nec uitium.

¶ 9. Præ. In eo est peccatum cui imputatur: sensualitati autem non imputatur peccatum, cum non sit domina sui actus, sed uoluntati. ergo in sensualitate non est peccatum.

¶ 10. Præ. Id, quod est materiale in peccato mortali, potest esse in sensualitate: nec tamen ibi peccatum mortale dicimus esse: quia in ea quod est formale in peccato mortali, non est: sed quod est formale in peccato ueniali, priuatio. s. ordinis debiti in sensualitate non est, sed in ratione, cuius est ordinare. ergo in sensualitate non est peccatum ueniale.

¶ 11. Præ. Si cæcus qui a uide dicitur, in foueam cadat, non est peccatum cæci, sed uidentis. cum ergo sensualitas sit quasi cæca respectu diuinorum, si cadat in illicitum, non erit peccatum eius, sed rationis, quæ debet eam regere.

¶ 12. Præ. Sicut sensualitas aliquo modo regitur a ratione, ita & exteriora membra in quibus tamen non dicimus esse peccatum. ergo nec in sensualitate.

¶ 13. Præ. Dispositio & forma sunt in eodem: quia actus actiuorum sunt in patiente bene disposito: sed ueniale est dispositio ad mortale. cum ergo ueniale non possit esse in sensualitate. ergo nec mortale.

¶ 14. Præ. Actus fornicationis propinquior est sensualitati quam rationi. si ergo in sensualitate potest esse peccatum, esset peccatum mortale, s. fornicationis quod cum sit falsum, uidetur quod in ea peccatum esse non possit.

2. q. de ciuit. Dei 4. 1. 5.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit, nonnullum vi-

rium est cum caro concupiscit aduersus spiritum: hæc autem concupiscentia carnis pertinet ad sensualitatem: ergo in ea potest esse peccatum.

¶ 2. Præ. Magist. dicit 24. dist. lib. 2. Sen. quod sensualitas est peccatum ueniale.

RESPON. Dicendum, quod peccatum nihil aliud est quam aliquis actus deficiens a recto ordine, esse debeat. & hoc modo accipitur peccatum in his quæ sunt secundum naturam, & in his, quæ secundum artem, ut dicit Phil. 2. Phys. sed in ueniale peccatum mortale, quando actus deficiens a naturali: est autem aliquis actus moralis per hoc quod aliquo modo est in nobis: sic enim ei debetur iustitiam uituperium. & ideo actus ille, qui profectus est in nostra potestate, perfecte est moralis, & in eo potest esse ratio peccati mortalis, sicut sunt actus, quos uoluntas elicit uel imperat. Actus autem sensualitatis non est perfecte in potestate nostra, eo quod præuenit iudicium rationis: est tamen aliquoties in nostra potestate in quantum sensualitas rationi subicitur, ut ex dictis patet. & ideo actus eius agit ad genus mortaliu actuum. sed imperat. unde non potest in sensualitate esse peccatum mortale, quod est peccatum perfectum: sed solum ueniale in quo imperfecta peccati mortalis ratio inuenitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod subiectum alicuius est duplex. primum & secundum. sicut superficies est primum subiectum coloris, corpus aut secundum in quantum subicitur superficie. Similiter dicitur quod primum subiectum peccati est uoluntas: sensualitas uero est subiectum peccati, in quantum aliquoties participat uoluntati.

AD II. Dicendum, quod peccatum non permanet in conscientia, quocumque uis fuerit commissa: unde dato quod sensualitas omnino non remaneat modo prædicto, peccatum sensualitatis remanere potest. hoc autem an scilicet sensualitas remaneat, alibi differendum est.

AD III. Dicendum, quod actus sensualitatis in nobis aliquoties non ex natura sensualitatis, sed in quantum sensualitatis uires sunt rationales participationem.

AD IIII. Dicendum, quod quantum sensualitatis secundum se considerat non sit agere: est tamen eius prout participat aliquoties rationi.

AD V. Dicendum, quod non dicitur esse peccatum in sensualitate propter interpretatum conscientiam rationis: quando enim motus sensualitatis præuenit iudicium rationis, non est consensus nec interpretatus, nec expressus: sed ex hoc ipso quod sensualitas est subicitur rationi, actus eius quantum rationem præueniat, habet rationem peccati. Et sciendum quod & si aliquando consensus interpretatus sufficiat ad peccatum, non tamen oportet quod sufficiat ad meritum, plura enim requiruntur ad bonum quam ad malum, cum malum ex sola causa, ut Dion. dicit 4. c. de diu. nom. larib. defectibus contingat, bonum autem ex tota integra causa, ut Dion. dicit 4. c. de diu. nom.

AD VI. Dicendum, quod peccata sensualitatis possumus quidem uitare singula, quantum in nobis, ut patet ex his, quæ in alia questione dicta sunt.

AD VII. Dicendum, quod cum aliquis accedat ad uxorem suam ex concupiscentia, dummodo non excedat limites matrimonii, est peccatum ueniale. unde patet quod ipse motus concupiscentie in coniugato iudicium rationis præueniens, peccatum ueniale est: sed quando per rationem dicitur natur, quod est licitum concupisci: tamen & sensualitas in id feratur, nullum erit peccatum.

Ad viii. Dicendum, quod virtus moralis est in viribus sensualitatis, i. in irascibili & concupiscibili, vt patet per phil. in 3. Eth. vbi dicit quod temperantia & fortitudo sunt irrationabilium partium: sed quia sensualitas nominat has vires quantum ad inclinationem naturalem sensui, quae est in cōstatium rationi, & non secundū quod participant rationem, ideo magis proprie dicitur quod virtus sit in sensualitate & virtus in irascibili & concupiscibili: peccatum tamen quod est in sensualitate virtuti non contrariatur. unde ratio non sequitur.

Ad ix. Dicendum, quod omne peccatum imputatur homini in quantum habet uoluntatem: & rñ peccatū dicitur esse aliquo modo in illa potentia, cuius actum contingit esse deformem.

Ad x. Dicendum, quod materiale in peccato mortali potest accipi tripliciter. vno modo, sicut obiectum est materia actus, & sic materia mortalis peccati quandoq; est in sensualitate, vt cum aliquis consentit in delectationem sensualitatis. Alio modo, sicut actus exterior est materialis respectu interioris actus, qui est formale in peccato mortali, cum actus exterior & interior sint unum peccatum. & per hunc modum actus sensualitatis potest se habere materialiter in peccato mortali. Tertio modo, materiale in peccato mortali est cōuersio ad bonum commutabile sicut ad finem: formale vero auersio a bono incommutabili, & sic id, quod est materia le in peccato mortali, non potest esse in sensualitate, nec sequitur si peccatum mortale non potest ibi esse, quod non sit ibi ueniale ratione praedicta.

Ad xi. Dicendum, quod peccatum dicitur esse in sensualitate, non quia ei imputetur: sed quia per eius actum committitur. Imputatur autem homini in quantum actus ille in eius potestate consistit.

Ad xii. Dicendum, quod membra exteriora sunt tantum mota, vires aut appetituae inferiores sunt mouentes ad similitudinem uoluntatis: unde in quantum participant aliquantulum uoluntatem, possunt esse subiectum peccati.

Ad xiii. Dicendum, quod duplex est dispositio. una qua patiens disponitur ad recipiendū formam, & talis dispositio est in eodem cum forma. Alia dispositio est qua agens disponitur ad agendum, & de hac non est uerum quod sit in eodem cum forma ad quam disponit: huiusmodi autem dispositio est ueniale quod in sensualitate est, ad peccatum mortale quod est in ratione. nam sensualitas est ut agens in peccato mortali, in quantum inclinatur ad peccandum.

Ad xiiii. Dicendum, quod actus fornicationis quamuis sit propinquior concupiscibili quam rationi, quantum ad rationem obiecti: est tamen propinquior rationi quantum ad rationem imperii. nam membra exteriora non applicatur ad actum, nisi ex imperio rationis. unde in eis potest esse peccatum mortale, non autem in actu sensualitatis, qui iudicium praenit rationis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum concupiscibilis sit magis corrupta, & infecta quam irascibilis.

¶ Sexto quaeritur, vtrum concupiscibilis sit magis corrupta, & infecta q̄ irascibilis. & ut quod non corruptio, n. & infectio humane naturae ex peccato originali uenit: peccatum aut originale est in essentia animae sicut in subiecto, ut a quibusdam dicitur, propter hoc quod ipsum anima cōtrahit ex coniunctione sui ad corpus, cui per essentiam suā coniungit. cū ergo essentiae aīa oēs potentiae

A equaliter appropinquent, ut pote in ea radicata, ut quod infectio & corruptio non magis in concupiscibili, quam in irascibili & alijs potentijs sit.

¶ 2. Præ. Ex corruptione naturae in nobis est quadam inclinatio ad peccatum; sed peccata irascibilis sunt grauiora, quam concupiscibilis; quia secundum Gregoriū spiritualia peccata sunt maioris culpa, quam carnalia. ergo magis est corrupta irascibilis, quam concupiscibilis.

¶ 3. Præ. Ex corruptione naturae in nobis contingunt subiti animae motus; sed motus irascibilis uidentur esse magis subiti quam concupiscibilis; irascibilis enim mouetur cum quadam uirtute aī, concupiscibilis autem cum quadam animi molitie. ergo irascibilis est magis corrupta, quam concupiscibilis.

¶ 4. Præ. Huiusmodi corruptio & infectio de qua loquimur, est corruptio naturae, & per generationem traducta: peccata autem irascibilis sunt magis naturalia, & magis traducuntur a parentibus in filios quam peccata concupiscibilis, ut Phil. dicit in 7. Ethic. ergo irascibilis est magis corrupta, quam concupiscibilis.

¶ 5. Præ. Corruptio in nobis prouenit ex peccato primi parentis: sed peccatum primi parentis fuit superbia siue elatio q̄ est in irascibili. ergo & in nobis est irascibilis magis corrupta, quam concupiscibilis.

SED CONTRA, ubi est maior turpitudine, ibi est maior corruptio & infectio; sed secundum Philo. in 8. Ethic. turpior est incontinentis concupiscitiae, quam incontinentis irae, ergo concupiscibilis est magis corrupta, & infecta quam irascibilis.

¶ 2. Præ. Ibi sumus magis corrupti, ubi difficilius resistimus: sed difficilius est repugnare contra uoluptatem quae ad concupiscibilem pertinet, quam contra iram, ut patet per Philo. in 2. Eth. ergo in concupiscibili sumus magis corrupti, quam in irascibili.

RESPON. Dicendum, quod corruptio & infectio peccati originalis hoc modo differunt, quod infectio pertinet ad culpam, corruptio ad penā. Culpā aut originalis dupliciter esse dicitur in aliqua potentia aīe, uno modo, essentialiter: alio modo causaliter. Essentialiter quidem est, vel in ipsa essentia aīe, vel in parte intellectiua ubi erat originalis iustitia, q̄ per peccatum originale priuatur. Causaliter autem est in illis potentijs, quae attingunt actum generationis humane, per quam originale peccatum traducit, quem quidem attingit uis generatiua, sicut ipsum exequēs, uis concupiscibilis, sicut ipsum imperā rōnem delectationis, sensus tactus sicut delectationē percipiens, & iō ista infectio attribuitur inter sensus tactui, inter appetitui concupiscibili, inter oēs potentias aīe, generatiuae, quae dicitur infecta & corrupta. Corruptio autem aīa de qua loquimur, consideranda est ad modū corruptionis corporalis. Quae quidem contingit ex hoc, quod remoto continente singulae partes contrariae redunt in id quod eis conuenit secundum naturam, & sic fit corporis dissolutio. Similiter remota originali iustitia, per quam rō inferiores vires continebat in statu innocentie oīno sibi subiectas, vires inferiores singulae tendunt in id, quod est in eis proprium. Iē concupiscibilis in delectationem, irascibilis in irā & alia hmoi. vnde Philo. in 1. Eth. comparat huiusmodi partes aīa partibus corporis dissolutis. Sicut autem corruptio corporalis non dicitur esse in anima, quare cedente corpore dissoluitur, sed in corpore dissoluto: ita huiusmodi corruptio est in uiribus sensui.

Quaest. dist. S. Tho. MMM 2 uis,

11. in prin

11. in prin

11. in prin

32. Moral. 6. 11. part ante me. in text.

c. 6. part an te me. 10. 5.

7. Ethic. c. 6. 10. 5.

7. Ethic. c. 5. nō prouia fito. 5.

c. 3. a. me. 10.

nis, in quantum continentia rationis privatae in diuersa feruntur, non autem in ipsa ratione, quasi quatenus, & ipsa propria perfectione privata separata a Deo, & ideo quanto aliqua inferiorum virtutum magis elongata a ratione, tanto magis est corrupta. & ideo cum irascibilis sit magis rationi propinqua quasi aliquid rationis in suo motu participans secundum Philosophum in 7. Eth. minus est corrupta irascibilis quam concupiscibilis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quamuis omnes potentiae in essentia animae radiceantur, tamen quaedam per prius fluunt ab essentia animae quam aliae, & ad causam originalem diuersam habitudinem habent, & sic non similiter est in omnibus corruptio & infectio originalis peccati.

AD II. Dicendum, quod ex hoc ipso quod motus rationis magis participatur in irascibili, peccata irascibilis sunt grauiora: sed peccata concupiscibilis turpiora. Ipsa enim discretio rationis culpam auget, si autem ignorantia culpam alleviat. Recessus autem a ratione in qua tota dignitas humana consistit ad turpitudinem praeuenit, unde ex hoc ipso patet, quod concupiscibilis est magis corrupta, ut pote longius a ratione discedens.

AD III. Dicendum, quod motus irascibilis & concupiscibilis dupliciter potest considerari. scilicet in appetendo, & in exequendo. In appetendo quidem magis est subitus motus concupiscibilis quam irascibilis, quia irascibilis mouetur quasi deliberando & conferendo uindictam intentam ad iniuriam receptam quasi syllogizans, ut dicitur in 7. Eth. sed concupiscibilis ad solam apprehensionem delectabilis mouetur ad fruitionem delectabilis, ut ibi dicitur: sed exequendo motus irascibilis est magis subitus quam concupiscibilis; quia irascibilis cum quadam fiducia & fortitudine agit, concupiscibilis uero cum quadam mollicie insidiosis tendit ad propositum adipiscendum. Unde dicit Philosophus in 7. Eth. quod iracundus non est infidiator: sed manifestus. Concupiscentia uero insidiatur, & inducit uersum Homerum, qui dixit, Venerem esse dolosam, & eius corrigiam uariam, significans deceptionem, quia Venus furat intellectum est multum sapientis.

AD IIII. dicendum, quod aliquid dicitur esse naturale dupliciter. Vel quantum ad naturam speciei: vel quantum ad naturam individui. Quantum autem ad naturam speciei peccata concupiscibilis sunt magis naturalia quam peccata irascibilis. Unde Philosophus dicit in 2. Ethic. quod uoluptas ex parte omnibus nobis committitur quasi contemporanea uita: sed quantum ad naturam individui sunt magis naturalia peccata irascibilis. & hoc ideo: quia si consideretur motus appetitus sensibilis ex parte animae, concupiscibilis naturalius tendit in suum obiectum, utpote magis naturale & conueniens secundum seipsum: est enim cibi & potus & aliorum huiusmodi per quae natura conseruatur: sed si consideretur huiusmodi motus ex parte corporis, maior transmutatio & commotio corporalis complexionis fit ex motu irascibili concupiscentiae, communiter & proportionaliter loquendo. & ideo complexio corporalis in qua plerumque filii parentibus simulantur, plus facit ad dominium irae quam ad dominium concupiscentiae. & pro hoc in peccatis irae magis imitantur filii parentes, quam in peccatis concupiscentiae: quod non est ex parte animae refertur ad speciem: sed quod est ex determinata completionem corporis pertinet magis ad individuum. Originale autem peccatum est peccatum totius humanae naturae. Unde patet quod ratio non sequitur.

AD V. Dicendum, quod in nobis contrario ordine corruptio accidit & in Adam: quia in Adama anima corrupta corpus, & persona naturam, in nobis autem

est e conuerso. Unde quamuis peccatum Adam prius pertinuerit ad irascibile, tamen in nobis corruptio magis pertinet ad concupiscibilem.

ARTICVS VII.

Vtrum sensualitas in hac uita curari ualeat a praedicta corruptione.

SEPTIMO quaeritur, utrum sensualitas in hac uita curari possit a corruptione praedicta. & videtur quod sic: quia praedicta corruptio uocatur fomes. dicitur autem de beata Virgine, quod in hac uita fuit totaliter a fomite liberata, praecipue post conceptionem filij Dei. ergo sensualitas in hac uita est curabilis.

¶ 2. Praet. Omne illud, quod obedit rationi, est susceptum rectitudinis rationis: sed uires sensualitatis, irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi, ut ex dictis patet. ergo sensualitas est receptiva rectitudinis rationis, & ita potest a contraria corruptione curari.

¶ 3. Praet. Virtus opponitur peccato: sed in sensualitate potest esse uirtus, ut n. phil. dicit in 3. Eth. temperantia, & fortitudo sunt irrationabilia partium. ergo sensualitas in hac uita potest curari a corruptione peccati.

¶ 4. Praet. Ad corruptionem sensualitatis pertinet, quod ex ea motus inordinati procedant, qui sunt concupiscentiae prauae: sed temperantia non habet inuoluntate concupiscentias in quo differat a temperantia, ut qui eas habet, sed non sequitur, ut patet in 2. Eth. ergo sensualitas in hac uita potest totaliter curari.

¶ 5. Praet. Si corruptio ista est incurabilis, aut est ex parte curantis, aut ex parte medicine, aut ex parte morbi, aut ex parte naturae sanandae: sed non ex parte curantis. scilicet Dei, quia omnipotens est: nec ex parte medicine, quia dicitur Ro. 5. donum Christi est inuoluntate quam peccatum Adae, quod corruptio huiusmodi inducitur, nec ex parte morbi, quia est contra naturam, cum in natura in se non fuerit: nec ex parte naturae: uel enim esset hanc infirmitatem remouens, esset ex ea sit homo pronus ad malum & tardus ad bonum. ergo sensualitas in hac uita est curabilis.

SED CONTRA. Necessitas peccandi saltem uenialiter, consequitur necessitatem moriendi: sed in hac uita necessitas non moriendi non tollitur: ergo nec necessitas peccandi uenialiter, & sic nec corruptio sensualitatis ex qua praedicta necessitas uenit.

¶ 2. Praet. Si sensualitas curabilis esset in hac uita maxime per sacramenta ecclesiae curaretur, quae sunt medicinae spirituales: sed adhuc post sacramenta suscepta manet, ut experimento patet. ergo sensualitas non est curabilis in hac uita.

RESPON. Dicendum, quod sensualitas in hac uita curari non potest, nisi per miraculum. Cuius est: quia id, quod est naturale, non potest peruenire nisi a uirtute supernaturali. huiusmodi autem corruptio quae partes animae dicuntur corruptae, sequitur quod dicitur inclinationem naturae. Quod enim huiusmodi in primo statu constitutum fuit, ut ratio totaliter inferiores uires conseruaret & anima corpus, non fuit ex uirtute principium naturalium, sed ex uirtute originalis iustitiae ex diuina liberalitate superaddita. Quae quidem iustitia per peccatum sublata, huiusmodi rediit ad statum conuenientem sibi per propria sua naturalia. Unde dicit Dionysius in ecclesiastica Hierarchia: quod per peccatum natura humana ad principium concupiscentiae motu ducta est sine. Sic ergo naturaliter huiusmodi non potest ad immortalitatem reduci nisi miraculose, ita naturaliter concupiscibilis rediit in delectabile, & irascibilis in uirtuosa. Tardum praeter ordinem rationis. Unde, quod ista corruptio non ualeat, nisi per eum miraculose uirtute supernaturali faciente.

o. 6. in prin. 10. 5.

o. 1. am. 10.

K

A

AD PRIMVM ergo dicendum, quod beata uirgo a fomite liberata fuit miraculose.

AD II. Dicendum, quod irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi in quantum motus eorum, vel ordinantur vel comprimuntur per rationem, non tamen ita quod totaliter inclinatio eorum tollatur.

AD III. Dicendum, quod virtus in irascibili & concupiscibili existens non contrariatur corruptioni predictæ: unde totaliter eam tollit. Contrariatur autem superexcellente inclinationis predictarum virtutum in sua objecta, & hoc per uirtutem tollitur.

AD IIII. Dicendum, quod temperatus secundum phil. non caret omnino concupiscentiis: sed concupiscentiis vehementibus, quales possunt inesse continenti.

AD V. Dicendum, quod ex parte illorum omnium quatuor, contingit quod sensualitas in hac uita non curetur: Ipse enim Deus quamuis sit potens curare, tamen secundum ordinem suæ sapientiæ disposuit, ut non curetur in hac uita. similiter donum gratie quod per Christum nobis confertur, quamuis sit efficacius quam peccatum primi hois, non tamen ordinatur ad remouendam corruptionem predictam quæ est naturæ: sed ad remouendam culpam personæ. Similiter huiusmodi corruptio quamuis sit contra statum nature primitiue instituta, est tamen consequens principia nature sibi relicta. est etiam homini utile ad uitandum elationis uitium ut sensualitatis infirmitas maneat 2. Cor. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi simul⁹ carnis meæ, & ideo post baptismum remanet hæc infirmitas in homine, sicut sapiens medicus dimittit aliquem morbum non curatum, qui non posset curari sine periculo maioris morbi.

QVÆSTIO XXVI.

De passionibus anime

In decem articulos diuisa.

¶ Primo queritur, Vtrum naturaliter anima separata a corpore patiatur.

¶ Secundo, Quomodo anima coniuncta corpori patiatur.

¶ Tertio, Vtrum passio sit tantum in appetitiua sensitua.

¶ Quarto, Secundum quid attendatur contrarietas & diuersitas inter anime passionibus.

¶ Quinto, Vtrum spes, timor, gaudium, & tristitia sint quatuor principales passionibus.

¶ Sexto, vtrum passionibus mereamur.

¶ Septimo, vtrum passio adiuncta merito diminuat aliquid de merito.

¶ Octauo, vtrum huiusmodi passionibus fuerunt in Christo.

¶ Nono, vtrum passio doloris fuerit in anima Christi, quantum ad superiorem rationem.

¶ Decimo, vtrum per doloris passionibus, qui erat in superiori ratione Christi, impediretur gaudium fruitionis, & econuerso.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima separata a corpore patiatur.

QVÆSTIO est de passionibus anime. & primo queritur, vtrum anima separata a corpore patiatur. & uidetur, quod non patiatur ab

igne corporeo. Aug. enim dicit 12. super Genes. ad literam, agens est præstantius patientes: sed anima quod liber corpore est præstantior. ergo ab igne corporeo anima pati non potest. Sed diceretur, quod ignis agit in animam, ut est instrumentum diuinæ iustitiæ indicantis.

¶ 2 Sed contra, Instrumentum non complet actionem instrumentalem, nisi exercendo actionem naturalem, sicut aqua baptismi sanctificat animam la uando corpus, & terra facit seannum secundo lignum: sed ignis nullam actionem naturalem potest habere circa animam, ut instrumentum diuinæ iustitiæ. ergo &c. Sed diceretur quod naturalis actio ignis est cremare, & sic naturaliter agit in anima in quantum seum defert cremabilia.

¶ 3 Sed contra, Cremabilia que dicitur anima se cum deferre, sunt peccata, quibus non contrariatur ignis corporeus. ergo cum omnis actio naturalis sit ratione contrarietatis, uidetur quod anima non possit pati ab igne corporeo in quantum se cum defert cremabilia.

¶ 4 Præter. Aug. dicit 12. super Gen. ad literam, non sunt corporalia: sed similia corporalibus quibus anima corporibus. ex utraque afficiunt bene seu male. ergo ignis quo anima separata punit, non est corporeus.

¶ 5 Præter. Damasc. dicit in fine 4. li. Tradetur diabolus & demones eius, & homo eius. scilicet Antichristus & impij & peccatores in ignem æternum, non materialē qualis est qui apud nos est; sed qualem utique nouit Deus. Omnis autem ignis corporeus materialis est. ergo ignis quo anima separata patitur non est corporeus. Sed dicendum, quod ignis ille corporeus affligit animam in quantum est ab ea uisus, ut dicit Grego. in 4. Dial. ignem eo ipso patitur anima quo uidet, & sic illud quod immediate affligit animam, non est corpus; sed similitudo corporis apprehensa.

¶ 6 Sed contra, uisum ex hoc quod est uisum est perfectio uidentis. ergo ex hoc quod est uisum, non inducit afflictionem uidenti: sed magis delectationem. Si ergo aliquid uisum affligat, hoc erit in quantum est alijs nociuum: sed ignis non potest alij affligere animam agendo in ipsam ut probatum est. ergo nec ab igne patitur anima, eo ipso quod uidet.

¶ 7 Præter. Agentis ad patiens est aliqua proportio: sed incorporei ad corpus nulla est proportio. ergo anima non potest ab igne corporeo, cum sit incorporea, pati.

¶ 8 Præter. Si ignis corporeus non naturaliter in animam agit, oportet quod hoc fiat per aliquam uirtutem superaditam. aut ergo illa uirtus est corporalis, aut spiritualis, spiritualis esse non potest, quia res corporalis spiritualis uirtutis susceptiua non est. si autem est corporalis, cum omni uirtute corporali anima præstantior sit, per hanc uirtutem ignis in eam agere non poterit. ergo nec naturaliter nec supernaturaliter anima pati potest. Sed dicendum, quod anima per peccatum redditur ignobilius creatura corporali.

¶ 9 Sed contra, Aug. dicit in lib. de vera religione quod substantia uiuens est dignior qualibet substantia non uiuente: sed anima rationalis post peccatum adhuc remanet uiuens uita naturali. ergo non efficitur dignior igne corporali, quod est substantia non uiuens.

¶ 10 Præter. Si ignis ille corporeus affligit animam, hoc non est nisi in quantum apprehendit uel sentit ut nociuus: sed ex hoc aliquid nocet quod aliquid admittit, unde Aug. dicit, quod malum ideo nocet, quia admittit bonum. ignis autem corporeus nihil ab anima potest adimere. ergo eam affligere non potest. Sed dicendum. Quest. dist. S. Tho. MMM 3 dum

c. 6. circa me di. to. 3.

c. 35. a med. to. 3.

li. 3. c. 4. circa finem.

c. 24. par. 2 princ.

c. 55. aliquotulum a pri. o. 2.

Inch. ea. 15. com. 3.